

Aan: Gedeputeerde en Provinciale Staten van de Provincie Drenthe,
Gedeputeerde en Provinciale Staten van de Provincie Groningen,
Dagelijks en Algemeen Bestuur van Waterschap Noorderzijlvest.

Van: Stichting Natuurbelang De Onlanden
[REDACTED]

Peize, 24-09-2022

Geachte bestuurders,

Ongetwijfeld bent u op de hoogte van de *Optimalisatie van De Onlanden* waarin uitvoering wordt gegeven aan het project Droge Voeten 2050. De *Optimalisatie van De Onlanden* is m.e.r.-plichtig. In deze brief willen wij u er op attenderen dat door een te strak keurslijf van de scope van de m.e.r. en een te nauwe blik op de functie waterberging, onherstelbare en onaanvaardbare schade aan de natuurfunctie van De Onlanden dreigt te worden toegebracht. Wij verzoeken u dan ook om de scope van de m.e.r. te verbreden zodat ook alternatieven kunnen worden meegewogen die naast waterveiligheid de natuur ten goede komen.

De Onlanden is een aaneengesloten 3000 hectare groot natuur- en waterbergingsgebied dat in 2015 gereed is gekomen in de Herinrichting Peize. Vanwege de gelijkwaardige dubbelfunctie van water en natuur is de inrichting destijds ook in gelijke mate gefinancierd door Waterschap Noorderzijlvest en de Provincie Drenthe.

De combinatie van waterberging en natuur is in De Onlanden een groot succes gebleken. Dankzij de – getrapt met de boezem meebewegende – waterberging van de Onlanden is het wateroppervlak van het stroomgebied van Noorderzijlvest – van Drenthe tot aan het Wad – verdubbeld en is de kans op ongewenste overstromingen sterk gereduceerd. Twee keer zoveel wateroppervlak betekent immers de helft van de stijging van het waterpeil. Belangrijk is ook dat de waterberging in De Onlanden fungeert als een robuust en natuurlijk systeem, zoals de uiterwaarden van een rivier. Wanneer het water stijgt krijgt het steeds meer de ruimte, zonder de noodzaak van mechanische infrastructuur die met knoppen bediend moet worden. Dankzij de grootschaligheid en de natuurlijk functionerende waterberging heeft de natuur in De Onlanden een enorme boost gekregen. Afgelopen jaar zijn door onze vogeltellers maar liefst 110 verschillende soorten broedvogels waargenomen. De Onlanden is uitgegroeid tot een kerngebied voor onder meer otters, roerdompen en kiekendieven: een hotspot van biodiversiteit.

Op 11 oktober 2021 is in een breed bestuurlijk overleg van waterschap Noorderzijlvest, provincie Drenthe, provincie Groningen, gemeente Noordenveld, gemeente Tynaarlo, Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten de scope van de 'optimalisatie' en de reikwijdte van de m.e.r.-procedure vastgelegd. Overeengekomen is om in de m.e.r.

alleen het alternatief "Droge Voeten 2050" nader uit te werken. Zoals nader verklaard in de Toelichting projectbesluit en milieueffectrapportage d.d. 8 mei 2020 (= notitie reikwijdte en detailniveau) bestaat de scope van het projectbesluit uit drie randvoorwaarden:

- een gedefinieerd plangebied dat het oostelijk deel van De Onlanden beslaat (het deel ten oosten van het Leekstermeer)
- de extra berging van 5,2 miljoen m³ water
- realisatie in het jaar 2025

Op 25 augustus jl. heeft op uitnodiging van Waterschap Noorderzijlvest een *Werkatelier meest natuurvriendelijk alternatief extra waterberging Onlanden* plaatsgevonden voor alle natuurorganisaties die voor 5 mei een reactie op het projectbesluit hebben ingediend. Tijdens dit werkatelier is verklaard dat ook 'het meest natuurvriendelijk alternatief' dat in de m.e.r. wordt uitgewerkt moet voldoen aan de randvoorwaarden van de scope van het projectbesluit. De aanwezige natuurorganisaties hebben tijdens het werkatelier eensluidend verklaard dat binnen de vastgestelde scope geen 'meest natuurvriendelijk alternatief' mogelijk is.

Het gekozen alternatief "Droge Voeten 2050" houdt onder meer het volgende in:

- Het maximale waterpeil in het plangebied wordt verhoogd van NAP -20 cm naar NAP +15 cm.
- Daar waar het Drentse beekstelsel op twee plaatsen uitmondt in het Leekstermeer worden geëlektrificeerde, beweegbare stuwen aangebracht.
- Bestaande kades worden opgehoogd en langs de oostzijde van het Leekstermeer wordt een geheel nieuwe kade annex onderhoudsweg aangelegd, dwars door zeer waardevol natuurgebied.

Met name de kade die langs de oostoever van het Leekstermeer is geprojecteerd zal leiden tot grote schade aan de natuur die onverenigbaar is met de instandhoudingsverplichting uit de Natura 2000 wetgeving.

Ook alle andere denkbare alternatieven binnen het keurslijf van de vastgestelde scope zullen nadelig uitpakken voor de natuur. Het verplaatsen van de beweegbare stuwen en kades binnen het vastgestelde plangebied leidt immers tot een kleiner bergingsoppervlak waarin dezelfde 5,2 miljoen m³ water moet worden geborgen, waardoor het waterpeil en de kades nog weer verder moeten worden verhoogd.

Wij verzoeken u, bestuursleden, acht te slaan op een aantal inhoudelijke en procedurele aspecten met betrekking tot de m.e.r..

- De Onlanden heeft de dubbelfunctie natuur en waterberging. Bij uitvoering van het projectbesluit wordt de functie waterberging geoptimaliseerd ten koste van de functie natuur. Dit is onwenselijk, onwettig en onnodig. De inrichting van De Onlanden zelf heeft aangetoond dat beide functies elkaar juist kunnen versterken.
- In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 van Noorderzijlvest wordt gesproken over *het ambitieuze plan voor een natuurlijker, duurzamer waterbeheer en het stimuleren van biodiversiteit*. Met de voorgestelde optimalisatie wordt het tegenovergestelde bereikt. Door het extra bergen van water in de hoogte i.p.v. in de breedte en het daarmee afwijzen van de verworven inzichten *ruimte voor water - ruimte voor de rivier* keert het waterschap terug naar AF. De robuuste, natuurlijk functionerende

waterberging van De Onlanden wordt ingewisseld voor een kwetsbare, niet duurzame, gemanipuleerd mechanische waterbeheersing.

- De gezamenlijke natuurorganisaties zien kansrijke mogelijkheden om de vereiste extra waterberging juist wel te combineren met een plus voor de natuur. Door het plangebied van de optimalisatie uit te breiden tot de gehele Onlanden, dus inclusief het Leekstermeer en de omringende waterbergingsgebieden Bolmert, Jarrens, Middellvennen, berging Sandebuurt en Lettelberter Petten, zou wel een duurzame, robuuste extra waterberging gerealiseerd kunnen worden. Om dit alternatief *Optimalisatie Maximaal Breed* (zie Appendix) mee te kunnen nemen in de m.e.r. dient het projectbesluit door u geamendeerd te worden zodat de scope van de m.e.r. kan worden verbreed.
- De Commissie voor de m.e.r. heeft op 31 mei jl. advies uitgebracht over de notitie reikwijdte en detailniveau. De commissie schrijft dat hen tijdens een locatiebezoek is gebleken dat de mogelijkheid om het waterpeil aan het Leekstermeergebied te koppelen (alternatief Optimalisatie Maximaal Breed) is afgefallen *omdat dat (grote) negatieve effecten zou hebben op dit Natura 2000-gebied*. Zij adviseert vervolgens om in de m.e.r. te onderbouwen waarom deze oplossingsrichting is afgefallen. Navraag bij het waterschap leert dat er inderdaad geen rapportage of onderbouwing bestaat waaruit negatieve effecten op het Natura 2000-gebied zouden blijken. Volgens de gezamenlijke natuurorganisaties aanwezig tijdens het Werkatelier is de uitbreiding van de optimalisatie met het Leekstermeergebied juist zeer kansrijk voor de natuur.
- De scope van de m.e.r. is vastgesteld in wat het *breed bestuurlijk overleg* wordt genoemd, echter (nog) zonder dat besluitvorming op het hoogste bestuurlijke niveau, het AB van Noorderzijlvest en PS van Drenthe, daarover heeft plaatsgevonden. Provinciale Staten van Drenthe is voorgelicht over het projectbesluit per brief van GS d.d. 8 maart 2022. In deze brief wordt gesteld: "*Het gaat om een voorstel waarbij het hele gebied van de Onlanden wordt benut voor vergroting van de waterbergingscapaciteit*". Dit is onjuiste informatie. Het projectbesluit handelt juist niet over het hele gebied van De Onlanden, waardoor het kansrijke alternatief Optimalisatie Maximaal Breed buiten de scope van de m.e.r. wordt gehouden.

Wij verzoeken u in uw besluitvorming de scope van de m.e.r. te verbreden en het plangebied uit te breiden tot het gehele gebied van De Onlanden, zodat ook het alternatief Optimalisatie Maximaal Breed kan worden onderzocht als meest natuurvriendelijk alternatief. Het volwaardig in de m.e.r. meenemen van dit meest natuurvriendelijke alternatief geeft gehoor aan het advies van de m.e.r.-commissie en zal bijdragen aan een betere besluitvorming met meer kans op een 'no regret-optimalisatie' van De Onlanden waarbij recht wordt gedaan aan de dubbelfunctie water én natuur.

Met vriendelijke groet,

Stichting Natuurbelang De Onlanden

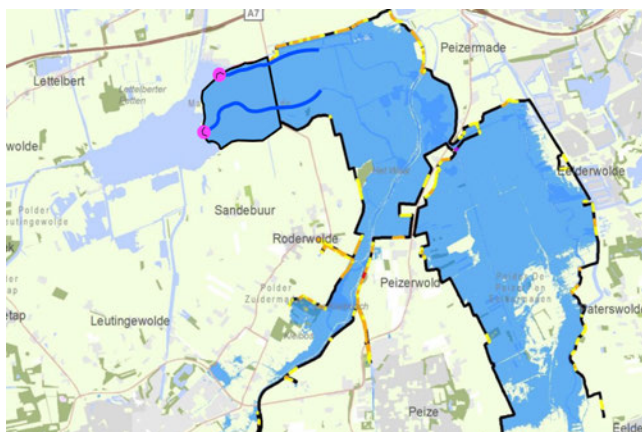
[Redacted signature]

[Redacted signature]

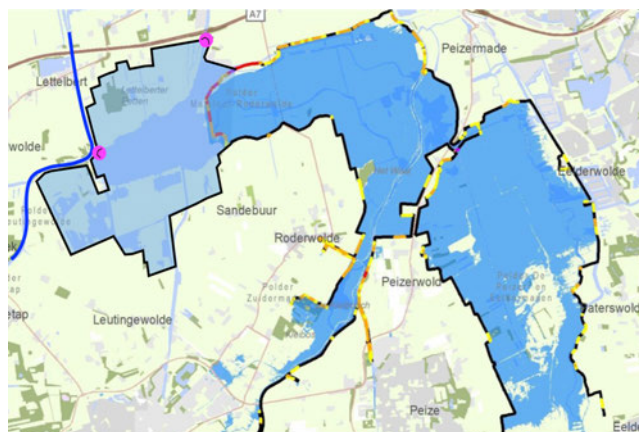
APPENDIX

Alternatief: Optimalisatie Maximaal Breed

In het alternatief Optimalisatie Maximaal Breed wordt de plangrens van de m.e.r. naar het westen uitgebreid met het Leekstermeer, de Lettelberter Petten en de waterbergingsgebieden Berging Sandebuurt, de Bolmert, de Jarrens en de Middelvennen. Langs de oostzijde van het Leekstermeer kan de aanleg van een nieuwe kade en beweegbare stuw en dan achterwege blijven waardoor daar grote ecologische schade wordt voorkomen. Om de vrije afvoer van het Leeksterhoofddiep op de Reitdiepboezem bij extreem hoogwater te waarborgen volstaat een korte dam langs de noordwestzijde van het Leekstermeer waarmee het Leeksterhoofddiep, buiten het optimalisatiegebied, rechtstreeks wordt gekoppeld aan het Lettelberterdiep. In die dam tussen Leekstermeer en de gekoppelde diepen, en in de Munnikesloot tussen Leekstermeer en de A7, kunnen dan twee stuw en van he optimalisatie-gebied worden geplaatst.

Alternatief Droge voeten 2050

Alternatief Optimalisatie Maximaal Breed

In het alternatief Optimalisatie Maximaal Breed wordt ca. 600 hectare extra waterberging toegevoegd aan de ca. 1600 hectare waterberging van het alternatief Droge Voeten 2050. Door dit extra oppervlak kan bij berging van hetzelfde volume uit de scope (5,2 miljoen m³ water) de maximale waterstand met ongeveer een decimeter worden teruggebracht, van NAP +15 naar NAP +5 cm.

Door de verlaging van de maximale waterstand zal minder ecologische schade optreden, zoals blijkt uit het rapport van Altenburg & Wymenga (Heijden van der, E. 2018) waarin het effect van verschillende maximale waterstanden wordt vergeleken. Zoals ook uit dat rapport kan worden opgemaakt zal de vermindering van het maximale waterpeil ook leiden tot een aanzienlijke reductie van het aantal op te hogen dijkvakken. De recent aangelegde kades langs de waterbergingsgebieden rond het Leekstermeer overigens allemaal zeer robuust aangelegd, uitgezonderd een stukje oude dijk over 150 meter lengte langs de zuidoosthoek van het Leekstermeer (tussen de Blauwvennen en berging Sandebuurt) dat speciale aandacht behoeft.

De speciale waterberging van de Lettelberter Petten, met een overstromingsdrempel van ca NAP -40 cm om kwetsbare natuur te ontzien, kan worden gehandhaafd (of op soortgelijke

wijze worden ingericht als voorgesteld voor het peilvak NAP -70 in het alternatief Droge Voeten 2050).

Om de recreatiebedrijven Cnossen, Pool en Meerzicht te beschermen tegen een met 25 cm te verhogen maximale peilhoogte (van NAP -20 naar NAP +5) zullen maatwerkvoorzieningen noodzakelijk zijn. Hier liggen echter ook koppelkansen die ten goede kunnen komen aan zowel de recreatie als aan de natuur. Als voorbeeld zouden voor de recreatiebedrijven vooroevers geplaatst kunnen worden om waterstanden boven NAP -20 buiten de deur te houden. Achter deze vooroevers zouden recreatief aantrekkelijk bassins kunnen ontstaan. In het winterhalfjaar wanneer duizenden ganzen, eenden en meeuwen op het meer rusten zou een dergelijke afscheiding juist weer kunnen helpen de rust op het meer te waarborgen. De transitie van zomerrecreatie naar jaarrond-recreatie vereist immers extra beschermingsmaatregelen om te voldoen aan de instandhoudingsverplichting van het Natura 2000 gebied.

Wat betreft de aan te leggen beweegbare stuwen wordt opgemerkt dat dit nauwelijks hinder voor recreatievaart op zal leveren omdat de stuwen volgens het waterschap slechts zelden hoeven te worden gesloten.

Samenvattend biedt het hier voorgestelde alternatief Optimalisatie Maximaal Breed veel perspectief:

- Door het achterwege blijven van gebiedsdoorkruisende kades en een lagere maximale waterstand levert dit alternatief naar verwachting veel minder ecologische schade op van het voorkeursalternatief Droge Voeten 2050.
- De waterkwaliteit van het Leekstermeer wordt nu sterk negatief beïnvloed door de toevoer van fosfaat en stikstof uit het Leeksterhoofddiep. Door het Leeksterhoofddiep rechtstreeks te koppelen aan het Lettelberter Diep zal de waterkwaliteit van het Leekstermeer sterk kunnen verbeteren, overeenkomstig de doelen uit de Kaderrichtlijn water.
- Door koppelkansen met recreatie zou er zowel voor deze bedrijven als voor het Natura 2000-gebied een 'plus' kunnen worden gerealiseerd.
- Dit alternatief is in principe op redelijk korte termijn uitvoerbaar. Het vinden van goede oplossingen voor de recreatiebedrijven en de Lettelberter Petten kost extra tijd maar daar staat tegenover dat langdurige procedures i.v.m. de Natura 2000-wetgeving waarschijnlijk kunnen worden vermeden.
- Weliswaar zullen extra kosten moeten worden gemaakt voor de voorzieningen bij recreatiebedrijven, maar daar staat een forse bezuiniging tegenover omdat kades minder hoeven worden opgehoogd vanwege de lagere benodigde maximale waterstand.

Optimalisatie Maximaal Breed biedt volgens alle betrokken natuurorganisaties een kansrijk alternatief voor de optimalisatie van niet enkel de functie water, maar ook van de functie natuur in De Onlanden en verdient het om binnen de m.e.r. te worden onderzocht en meegewogen.